

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรม
ของนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคล่าอาณานิคม
ในพื้นที่พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

GUIDELINES FOR PROMOTING TOURISM FOLLOWING THE HISTORY
AND CULTURE OF FRENCH COLONIAL EXPLORERS IN THE PHRA
THAT PHANOM AREA NAKHON PHANOM PROVINCE

¹ซูชีพ บัวขาว, ²ลัดดาวัลย์ อินทรกำแหง และ ³นิยม วงษ์พงศ์คำ

¹Choosheep Buakhao, ²Laddawan Indharagumhaeng
and ³Niyom Wongpongkham

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ประเทศไทย

Khon kaen University, Thailand

¹choosheep.2567@gmail.com

Received: May 26, 2024; **Revised:** June 28, 2024; **Accepted:** July 30, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมตามรอยนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคล่าอาณานิคม ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมตามรอยนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคล่าอาณานิคม ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมตามรอยนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคล่าอาณานิคม ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม จากผลการวิจัย พบว่า 1. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมตามรอยนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคล่าอาณานิคมเอเชีย

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรม ศิลปกรรมและการออกแบบ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² อาจารย์ ดร., คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ รองศาสตราจารย์ ดร., คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ตะวันออกเฉียงใต้ ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยนักสำรวจชาวฝรั่งเศสชื่อ เอเจียน แอมอนิเย ได้ออกสำรวจเชิงโบราณคดีหาโบราณสถานวัตถุโบราณ และหลักศิลาจารึกในบริเวณพระธาตุพนม เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2426 และบันทึกเรื่องราวทั่วไปจังหวัดนครพนม ครอบคลุมด้านทรัพยากรธรรมชาติ สภาพภูมิประเทศ ประเพณีและวัฒนธรรม ประชากร การเลี้ยงชีพ และการค้า 2. สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมตามรอยนักสำรวจยุคล่าอาณานิคม ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีลักษณะศิลปกรรมที่มีเอกลักษณ์สัมพันธ์กับคติธรรม ความเชื่อดั้งเดิมท้องถิ่นที่ผสมผสานความเชื่อระหว่าง การนับถือผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือนในการปกป้องดูแลชุมชนบ้านเมือง และพุทธศาสนา ส่งผลให้มีรูปแบบของประเพณีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่มีความหลากหลาย หลายตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ทวารวดี ขอม จาม และล้านช้าง ส่วนสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ยังขาดสื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ และชุมชนยังขาดองค์ความรู้ด้านรูปแบบศิลปกรรมของโบราณสถานในชุมชน ส่วนกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นผู้รับผิดชอบหลัก กิจกรรมส่วนใหญ่ปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐ ยังไม่มีโปรแกรมเส้นทางการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และการเชื่อมโยงกับการเส้นทางเดินทางสำรวจศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ และภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นตามบันทึกของนักสำรวจชาวฝรั่งเศส 3. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมตามรอยนักสำรวจยุคล่าอาณานิคม ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดนครพนม ในการร่วมส่งเสริม สนับสนุน การจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการร่วมกันเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรม, นักสำรวจชาวฝรั่งเศส, ยุคล่าอาณานิคม

Abstract

This research article has the following objectives : 1) To study historical and cultural tourist attractions following in the footsteps of French colonial explorers in the Phra That Phanom area, That Phanom district, Nakhon Phanom province 2) To study the current condition of historical and cultural tourist attractions following in the footsteps of French colonial explorers in the Phra That Phanom area, That Phanom district, Nakhon Phanom province 3) To propose guidelines for managing historical and cultural tourism following in the footsteps of French colonial explorers in the Phra That Phanom area,

That Phanom district, Nakhon Phanom province. The research results are as follows :1 . Historical and cultural tourist attractions following in the footsteps of French explorers during the colonial era in South East Asia area: Phra That Phanom, That Phanom district, Nakhon Phanom province. Etienne Aymonier, French explorer, discovered archeological sites, ancient objects and stone inscriptions in the Phra That Phanom area on January 19, 1883 . He recorded general matters of Nakhon Phanom province: natural resources, topography, traditions and culture, population, occupation and trade. 2 . Current condition of historical and cultural tourist attractions following in the footsteps of French colonial explorer in Phra That Phanom area, That Phanom district, Nakhon Phanom province, showed art style and unique characteristics in line with moral, traditional and local beliefs; Animism such as ancestral spirits respect and house ghosts worship, these mentioned activities are to protect and to preserve community's calmness and religious values. Thus, art and tradition forms have been variously and continuously created since prehistoric era, Dvaravati era, ancient Khmer era, Khom and Cham, and finally Lan Chang era. Tourist attraction problem has been realized that lack of public relations and advertising via social media lack of artistic knowledge of community historical sites exist. Tourism promotion activities follow government policies. Main responsibilities do not depend on community leaders but rather on government officials. The creative tourism route project has not only been promoted but also the Travel route following in the footsteps of French explorer has not been included in the project: monastery, archaeological sites, ancient objects and traditional wisdom. 3. Guidelines for promoting historical and cultural tourist attractions following in the footsteps of colonial explorer in Phra That Phanom area, That Phanom district, Nakhon Phanom province, the participation of the entire government sector, private sector and stakeholders in Nakhon Phanom province is essential to cooperate, to promote, to support and to participate in integrated tourism management for the propose of developing to be sustainable historical and cultural tourist attractions further in the future.

Keywords : Historical and cultural tourism, French explorer, Colonial era

บทนำ

แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่งที่มีแหล่งอารยธรรมของโลกกำเนิดขึ้นจำนวนมาก มีต้นกำเนิด หรือต้นน้ำอยู่บนภูเขาฟู ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาหิมาลัยบนที่ราบสูงทิเบต ในเขตเมืองหยูช่า มณฑลชิงไห่ ประเทศจีน โดยมีแม่น้ำจากและแม่น้ำอาคุไหลมารวมกัน มีชื่อเรียกตามภาษาไทลื้อซึ่งอาศัยอยู่หนาแน่นใน ดินแดนสิบสองปันนาว่าแม่น้ำล้านช้าง คนจีนทั่วไปออกเสียงว่า “หลานซาง” มีความหมายว่าแม่น้ำที่ไหล เชี่ยวกราก ไหลผ่านมณฑลยูนนาน ประเทศจีนไปยังประเทศต่างๆ ได้แก่ ประเทศพม่า ลาว ไทย กัมพูชาและ เวียดนาม ก่อนไหลลงสู่ทะเลจีนใต้ที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงในประเทศเวียดนาม ซึ่งปลายของแม่น้ำโขงนี้ได้แยกออกเป็น 9 สายก่อนไหลลงสู่ทะเลจีนใต้ ทำให้ชาวเวียดนามเรียกแม่น้ำโขงว่า แม่น้ำเก้ามังกร แม่น้ำโขงตอนบนจะได้รับน้ำจากการละลายของภูเขาหิมะเป็นส่วนใหญ่ เช่น จากเทือกเขาหิมาลัยในแขวงกริลา ส่วนตอนล่างได้รับน้ำจากเทือกเขาต่างๆ ที่ไหลลงสู่แม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขง เช่น ภาคเหนือของประเทศไทย มีแม่น้ำสาขา เช่น แม่น้ำกก แม่น้ำอิง ในภาคอีสานเช่น แม่น้ำมูล แม่น้ำชี แม่น้ำสงคราม ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขง อาทิ แม่น้ำจันทน์ แม่น้ำเหิน แม่น้ำเซกอง ในประเทศกัมพูชามีโดนเลสาป เป็นต้น หลายเมืองที่อยู่ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก นักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลกต้องการค้นหา ความลึกลับของสายน้ำแห่งนี้สักครั้งในชีวิต ไม่แพ้สายน้ำอื่นๆ ด้วยความยาวจากเทือกเขาหิมาลัย จากที่ราบสูง ทิเบตลงสู่ประเทศเวียดนามมีความยาวทั้งสิ้น 4,880 กิโลเมตร นับว่ามีความยาวเป็นอันดับ 10 ของโลก แต่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ปลามากเป็นอันดับ 3 ของโลกรองจาก แม่น้ำอเมซอนในอเมริกาใต้ และแม่น้ำไนล์ในทวีปแอฟริกาเท่านั้น เมืองท่องเที่ยวสำคัญอย่างแขวงกริลา ลี้เจียง ต้าลี่ คุณหมิง เชียงรุ่ง สิบสองปันนา เชียงตุง หลวงพระบาง เชียงแสน เชียงราย เชียงใหม่ เวียงจันทน์ สุวรรณเขตนครพนม อุบลราชธานี จำปาสัก สตรึงเตรง เสียมเรียบ พนมเปญ และไฮจีมินท์ จะเห็นว่าจำนวนประชากรที่อยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำโขงรวมแล้วไม่น้อยกว่า 100 ล้านคน ถ้ารวมประชากรวงกว้างไม่ไกลจากแม่น้ำนานาชาติแห่งนี้แล้วไม่ต่ำกว่า 200 ล้านคน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2563)

ดินแดนแห่งลุ่มน้ำโขง เริ่มเป็นที่รู้จักของชาวตะวันตกนักล่าอาณานิคม ผู้กระหายการช่วงชิงทรัพยากรธรรมชาติจากโลกตะวันออก โดยนักธรรมชาติวิทยาชาวฝรั่งเศสชื่อ อองรี มูโอดต์ ได้เข้ามาเก็บข้อมูลสำรวจแม่น้ำโขงระหว่างปี พ.ศ. 2401 – 2404 ในสมัยพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เพื่อจะเข้ามายึดครองประเทศใหญ่ในเขตลุ่มน้ำโขง ลัทธิอาณานิคมฝรั่งเศสได้เข้ายึดครองประเทศเขมร ในปี พ.ศ. 2410 และบุกยึดครองประเทศเวียดนามอย่างเบ็ดเสร็จ ในปี พ.ศ. 2426 พร้อมกับการขยายอิทธิพลบุกยึดประเทศลาวในเวลาต่อมา ในปี พ.ศ. 2436 และมีเป้าหมายต่อไปคือประเทศสยาม ซึ่งได้สูญเสียแผ่นดินแคว้นสิบสองจุไท ในปี 2431 และดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงใน

ปี พ.ศ. 2436 ในปี พ.ศ. 2446 ทั้งปัญหาการเสียเปรียบเรื่องการปักปันพรมแดนไทย – ลาว ในแนวแม่น้ำโขงที่ไม่ได้ถือครองน้ำลึกแม่น้ำเป็นแนวเขต แต่ถือครองน้ำที่ตื้นฝั่งไทยเป็นเกณฑ์ โดยเริ่มจากคณะสำรวจชาวฝรั่งเศสที่มีเอเจียน แอมอนิเย เป็นหัวหน้าคณะ งานสำรวจครั้งนั้นเริ่มเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1882 โดยจุดประสงค์ในการสำรวจเพื่อค้นหาศิลาจารึกในเขตประเทศลาว ซึ่งตกอยู่ภายใต้การปกครองของเขมรมาก่อน การสำรวจสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1883 จากนั้นในปี ค.ศ. 1895 จึงได้นำไปแปลและตีพิมพ์หนังสือ 2 เรื่องได้แก่ “VOYAGE DANS LE LAOS, TOME PREMIER 1895” และ “VOYAGE DANS LE LAOS, TOME PREMIER 1897” ถ้าพิจารณาตามชื่อของหนังสือที่ปรากฏ อาจเข้าใจว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางในแผ่นดินลาว แต่ในตามการเดินทางจริงของนักสำรวจแล้ว ส่วนใหญ่ร้อยละ 85 เป็นการเดินทางอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษาและวัฒนธรรม (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และจอห์น ดอร์, 2550) โดยเฉพาะพระธาตุพนม ซึ่งเป็นศาสนสถานสำคัญที่เป็นศูนย์รวมจิตใจและความศรัทธาของกลุ่มชนในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงที่มีตำนานและประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่มีคุณค่าต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอย่างยิ่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคล่าอาณานิคมในพื้นที่พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม สภาพปัจจุบันและแนวทางส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคล่าอาณานิคม ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคล่าอาณานิคม ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคล่าอาณานิคม ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้รู้ พระสงฆ์และชาวบ้านในชุมชนตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม จำนวน 10 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาและเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมตามรอยนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคล่าอาณานิคม ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมตามรอยนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคล่าอาณานิคม ในพื้นที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยนักสำรวจชาวฝรั่งเศสชื่อ เอเจียน แอมอนิเย ได้ออกสำรวจเชิงโบราณคดีหา โบราณสถานวัตถุโบราณและหลักฐานจารึกในพื้นที่सान ได้เริ่มออกเดินทางจากกรุงโซงออนด้วยเรือรบฝรั่งเศสในวันที่ 18 กันยายน ค.ศ.1882 โดยเรือรบได้แล่นทวนน้ำขึ้นไปตามลำน้ำโขง ไปสู่จุดหมายแรกก็คือ เมืองกระแจะในดินแดนเขมร จากกระแจะจึงได้เปลี่ยนมาใช้เรือฝ้ายธรรมดา โดยผ่านเมืองสามโบก สามบวก และสตั้งตรง หรือที่ลาวเรียกว่าเชียงแตง จากเชียงแตงคณะสำรวจได้แยกกันออกเป็น 2 สาย คือ สายที่ 1 แยกไปตามลำน้ำเซกอง มุ่งไปสู่แขวงอัตตะปือ แขวงสาละวันจากสาละวันล่องเรือตามลำน้ำเซโดน กลับมาสมทบกันที่เมืองปากเซ จากนั้นจึงเดินทางต่อไปยังอุบล ส่วนสายที่ 2 ออกจากเมืองปากเซ พายเรือทวนน้ำโขง ขึ้นไปจนถึงปากมูล แล้วพายเรือทวนน้ำมูลมุ่งหน้าไปพิบูล (พิบูลมังสาหาร) ต่อไปยังอุบล และจากนั้นได้แยกไปเขมรราช มุกดาหาร ธาตุพนม นครพนม อุเทน ไชยบุรี โพนวิสัย แล้วไปสุดปลายทางที่หนองคาย โดยเดินเรือขึ้นตามลำน้ำชีผ่านท่านาไฮ (มหาชนะชัย) ยโสธร คำเขื่อนแก้ว กุดสิน (กุดินารายณ์) ธาตุพนม แล้ววกไปสกลนคร หนองหาน ไปบรรจบกันที่หนองคาย โดยเมื่อเดินทางมาถึงจังหวัดนครพนมในวันที่ 19 มกราคม 2426 ได้สำรวจเชิงโบราณคดีหาโบราณสถาน

วัดอุโบราณ และหลักศิลาจารึกในบริเวณพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม รายละเอียดของการสำรวจของคณะสำรวจ ที่ได้บันทึกเรื่องราวไว้ดังนี้ (เอเจียน แอมมอนิเย, 2539)

“...จากฝั่งน้ำไปถึงวิหารเป็นถนนคันดินใหญ่ ซึ่งเต็มไปด้วยต้นตาล ถนนเส้นนี้ยาวประมาณ 400 เมตร กว้าง 4-5 เมตร สูง 2 ศอก ปูด้วยอิฐ ทั้งสองฟากถนนมีอ่างน้ำ ขนาดเล็กกว้าง 30 เมตร ยาว 40 เมตร อยู่ทางทิศใต้ และอ่างขนาดใหญ่ยาว 1,200 เมตร กว้าง 120 เมตร อยู่ทางทิศเหนือ องค์พระธาตุนั้นล้อมด้วยกำแพงอิฐฉาบปูน รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีประตูอันมหึมาซึ่งข้างบนครอบด้วยพุ่มเล็กๆ กำแพงชั้นแรกสูง 4 ศอก หนา 1 ศอก รอบล้นสี่เหลี่ยมนี้ แต่ละด้านวัดได้ประมาณ 80 เมตร กำแพงที่ 2 สูง 3 ศอก แต่ละด้านวัดได้ 60 เมตร กำแพงที่ 3 แต่ละด้านวัดได้ 30 เมตร และกำแพงที่ 4 วัดได้ 14 เมตร เท่ากันทุกด้าน ความสูงนั้นลดลงทีละศอก ที่กลางเจดีย์หรือธาตุ สร้างเป็นรูปประมิตทิบหนา ตรงฐานวัดได้ประมาณ 10 เมตรในแต่ละด้าน และองค์พระธาตุยอดแหลมสีทองนั้นสูงถึง 45 เมตร มีฉัตรขนาดใหญ่กั้นบนยอด 5 ชั้นจากใหญ่ไปหาเล็ก มีระฆังเล็กๆ แขนงรอบ องค์พระธาตุดังกล่าวสร้างด้วยอิฐ ด้านนอกหุ้มด้วยคิ้วบนผนังและลวดลายอ่อนช้อยสง่างาม...”

“...ที่พระธาตุพนม คนของผมได้ไปร่วมและเฝ้าดูเขาทำพิธีไหว้พระธาตุ โดยมีคนกลุ่มหนึ่งที่น่าโดยพระสงฆ์ 6 รูป มาจากบ้านโป่ง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ทางฝั่งแม่น้ำด้านโน พวกเขาพากันไหว้พระธาตุรวมกันเป็นขบวนใหญ่ ประกอบด้วยอุบาสกอุบาสิกาชายหญิง มีคนตีฆ้องนำหน้าขบวนวางดอกไม้รูปเทียนบูชาพระธาตุทั้ง 4 ด้าน พระภิกษุทำการสวดมนต์ที่มณฑลพระธาตุทั้ง 4 ด้านและต่อไปก็รับเอาเครื่องไทยทานที่ฆราวาสญาติโยมนำมาประเคนให้ ซึ่งประกอบด้วยมะพร้าวกล้วย อ้อย ฝั ง ฝ้ายเส้น หมาก และพลู...”

จากบันทึกการเดินทางของเอเจียน แอมมอนิเย ดังกล่าวมีสถานที่และประเพณีสำคัญที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ที่คณะสำรวจได้เดินทางไปคัดลอกจารึก มีดังนี้

1.1 พระธาตุพนม ตั้งอยู่ในวัดพระธาตุพนมวรรมหาวิหาร ถนนชยางกูร ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม จากการขุดค้นทางโบราณคดีพบว่า พระธาตุพนมสร้างขึ้นระหว่าง พ.ศ. 1200-1400 ตามตำนานกล่าวว่า ผู้สร้างคือ พระมหากัสสปะ พระอรหันต์ 500 องค์ และท้าวพระยาเมืองต่าง ๆ โดยภายในองค์พระธาตุบรรจุพระอัฐิธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและของมีค่าอีกมากมายไว้ ต่อมา พ.ศ. 2485 ได้รับการยกฐานะให้เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร เปลี่ยนชื่อเป็น "วัดพระธาตุพนมวรรมหาวิหาร" พระธาตุพนม ในตำนานอัฐิธาตุอธิบายว่า ตั้งอยู่บนดอยภูเก้าพรร้า เป็นที่สูงอยู่ริมแม่น้ำโขง ซึ่งเมื่อก่อนแม่น้ำโขงอยู่ใกล้กับองค์พระ

ธาตุพนมมากกว่าบริเวณนี้ ร่องรอยของทางเดินแม่น้ำเก่ายังเห็นอยู่ ที่เรียกว่าบึงธาตุในปัจจุบัน โบราณวัตถุสถานในเขตวัดรอบพระธาตุพนม เป็นสิ่งที่มีมาแต่สมัยทวารวดีจนถึงสมัยล้านช้างและอยุธยา โดยเฉพาะที่เป็นสมัยทวารวดี ได้แก่ หลักหินและเสมาหิน ที่ปักอยู่ตามทิศต่าง ๆ รอบพระธาตุพนม บางหลักเป็นแท่นหินทรายขนาดใหญ่ไม่มีลายจำหลัก บางหลักมีรอยรูปสฤงษะและกสิปบัว ที่ฐาน เสมานี้เหล่านี้เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในพุทธศาสนา เพื่อปักแสดงเขตศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุพนม มาตั้งแต่สมัยทวารวดี ซึ่งจากตำนานอุรังคธาตุ ทำให้เห็นความสำคัญของพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง ที่เชื่อมโยงชุมชนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง เนื่องจากพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของผู้คนมาตั้งแต่ในอดีตอันยาวนาน ตำนานอุรังคธาตุจึงเป็น ตัวบทสำคัญ ทำให้เห็นบริบทของเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ตำนานได้สร้างขึ้น นำไปสู่การเชื่อมโยงทำความเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ตำนานอุรังคธาตุเป็น หัตถนิทานปรัมปราที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางศาสนา โดยเฉพาะรอยพระพุทธรูปบาทกับ ตำนานการกำเนิดเมืองต่าง ๆ ในแถบนี้ โดยมีเมืองศรีโคตรบูรเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงเครือข่ายเมืองต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำโขงเข้าด้วยกัน ผ่านการเดินทางประทับรอยพระพุทธรูปของพระพุทธร่องคี่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของรัฐโบราณในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ตำนานอุรังคธาตุจึงดำรงอยู่ในสถานะตำนานทาง ภูมิศาสตร์ หรือ ตำนานในเชิงพื้นที่ของลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง ด้วยการนำเสนอตำแหน่งและทำเลที่ตั้งของอาณาบริเวณของรัฐโบราณ รวมทั้งภูมิสังฐานของพื้นที่ทางกายภาพในลุ่มแม่น้ำโขง คือ เมืองศรีโคตรบูร เมืองหนองหานหลวง เมืองหนองหานน้อย เมืองอินทปัฐ เมืองสาเกตหรือร้อยเอ็ด เมืองกุรุทนครหรือโยธยา เมืองจุลณี และตำนานการเกิดแม่น้ำสายสำคัญผ่านการกระทำของ นาค เช่น แม่น้ำอู แม่น้ำอิง แม่น้ำจัน แม่น้ำโขง แม่น้ำมูลนที และแม่น้ำชีวายนที เป็นต้น

นอกจากนี้คติในการปักเสมาหินรอบสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นคติโบราณของประชาชนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะ นอกจากเสมาหินแล้ว ยังมีผู้นำรูปสลักหินทราย เป็นรูปสิ่งหามาตั้ง รวมไว้กับเสมาเหล่านี้เป็นของโบราณเช่นเดียวกัน ไม่ทราบยุคสมัย แต่ในตำนานอุรังคธาตุ เรียกว่า อัจฉู ที่มีลักษณะเป็นสิ่งทวารบาล โดยบริเวณรอบ ๆ วัดพระธาตุพนมมีชิ้นส่วนศิลาแลงเป็น จำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าในสมัยหนึ่งก่อนสมัยล้านช้าง คงมีการก่อสร้างอาคารทางศาสนาใน บริเวณใกล้ ๆ กับพระธาตุพนม ซึ่งอาจจัดอยู่ในสมัยลพบุรี หรือสร้างขึ้นในสายวัฒนธรรมแบบเขมร เพราะเคยมีผู้พบไหเคลือบสีน้ำตาลแบบลพบุรี บรรจุกระดูกคนตายที่เผาแล้วฝังไว้ตามเนินดินต่าง ๆ ในย่านใกล้เคียงกับวัด ลักษณะของไหเคลือบนี้ แม้ว่าจะจัดอยู่ในแบบลพบุรีก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่ ลักษณะไหขอมแบบที่ทำจากเตาบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ อาจเป็นของที่ผู้คนในย่านนี้ทำขึ้น โดยเฉพาะโบราณสถานที่สำคัญของวัดพระธาตุพนม คือ เจดีย์พระธาตุพนม จากการศึกษา ประวัติพระธาตุพนมจากตำนานอุรังคธาตุที่ผ่านมา ประกอบกับลักษณะรูปแบบทางศิลปกรรม

ตลอดจนหลักฐานทางโบราณคดี ทำให้เข้าใจได้ว่า พระธาตุพนมคือสถาปัตยกรรมในทางศาสนาที่มีอายุเก่าที่สุดในอาณาบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ภาพที่ 1 แผนที่ตั้งพระธาตุพนม

1.2 งานประเพณีนมัสการพระธาตุพนม งานบุญประเพณีนมัสการพระธาตุพนม เป็นงานบุญใหญ่ของชาวอีสาน ที่สืบทอดกันมายาวนานและเอเจียน แอมมอนิเย ได้บันทึกไว้ด้วย โดยงานนมัสการองค์พระธาตุพนมจัดขึ้นเดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี หรือในช่วง วันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 จนถึงวัน วันแรม 1 ค่ำเดือน 3 ทางจังหวัดได้ริเริ่มจัดเป็นงานประจำปีตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2519 ยาวนานกว่า 40 ปี โดยจากประวัติความเป็นมา ตามตำนานความเชื่อ พระอริยสงฆ์ท่าน ระบุไว้ว่า สมัยหนึ่งในปัจฉิมโพธิกาล พระพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระอานนท์ ได้เสด็จมาทางอากาศ เพื่อไปบิณฑบาต ที่เมืองศรีโคตรบูร สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภายหลังได้มาประทับแรมที่ภูกำพร้าว จุดที่ก่อสร้างองค์พระธาตุพนมในปัจจุบัน จากนั้นพญาอินทร์ ได้เสด็จมาทูลถาม ซึ่งพระพุทธองค์ได้ ตรัสว่า เป็นประเพณีของพระพุทธเจ้า 3 พระองค์ ในภพที่กลับไปนิพพานไปแล้ว บรรดาสาวกจะนำ พระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้ที่ภูกำพร้าว เช่นกันกับพระพุทธองค์ เมื่อนิพพานแล้ว พระมหากัสสะปะ ผู้เป็นสาวก จะได้นำเอาพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้เช่นกันภายหลัง พระพุทธเจ้าปรินิพพาน พระมหากัสสะปะ ผู้เป็นสาวก ได้ร่วมกันสร้างองค์พระธาตุพนมขึ้น เพื่ออัญเชิญพระอริยสงฆ์ มา ประดิษฐาน ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 -14 หรือในราวปี พ.ศ.8 สมัยอาณาจักรศรีโคตรบูร กำลัง เจริญรุ่งเรือง โดยการนำของพญาเจ้าเมืองทั้ง 5 และพระอรหันต์ 500 องค์ ซึ่งในยุคแรก ได้ ก่อสร้างจากดินดิบ เป็นเตาสีเหลี่ยม ข้างในเป็นโพรมีประตู่ทั้ง 4 ด้าน จากนั้นได้มีการบูรณะ ครั้ง แรกเมื่อปี พ.ศ.500 และทำการบูรณะต่อเนื่องมา รวมถึง 6 ครั้ง จนกระทั่งเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2518 พระธาตุพนมได้พังทลายลง เนื่องจากฐานเก่าแก่ ทำให้เป็นที่ฮือฮา เพราะได้พบเห็นผอบแก้ว บรรจุพระอริยสงฆ์ 8 องค์ ไว้ภายใน และมีการลงเข็มรากสร้างพระธาตุพนมองค์ใหม่ เมื่อปี 2519

เป็นเจดีย์ทรงฐาน 4 เหลี่ยม ความสูง จากพื้นถึงยอดฉัตร 57 เมตร ฐานกว้างด้านละ ประมาณ 12 เมตร ยอดฉัตรเป็นทองคำน้ำหนักกว่า 10 กิโลกรัม ภายในได้บรรจุพระอัฐิธาตุ หรือกระดูกส่วนหน้าอก ของ พระพุทธเจ้า จากนั้น จึงได้มีการจัดพิธีเฉลิมฉลอง บูชาองค์พระธาตุพนม จนสืบทอดมาถึงถึงปัจจุบันทุกปี

ภาพที่ 2 งานนมัสการพระธาตุพนม

2. สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคอาณานิคมในพื้นที่พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

2.1 ด้านลักษณะศิลปกรรมที่ปรากฏตามตำนานอุรังคธาตุ ได้กล่าวถึงการสร้างพระธาตุพนมว่า ถูกสร้างขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 8 เพื่อบรรจุพระอัฐิธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอกของพระพุทธเจ้า) แต่ตามหลักฐานการขุดค้นโดยกรมศิลปากรเมื่อครั้งบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ ในปี พ.ศ. 2519 พบว่าเดิมทีที่แห่งนี้เป็นพื้นที่ราบอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงเก่า มีเกาะดอนอยู่บริเวณหน้าวัด (ปัจจุบันตื้นเขินกลายเป็นถนน ชุมชนไปแล้ว) และมีร่องรอยของการอยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ต่อมาเมื่ออิทธิพลทางพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ฮินดูเข้ามา ทำให้บริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำโขงในช่วงเวลานี้ถูกปรับให้กลายเป็นเนินดินสูงด้วยวิธีการขุดดินให้เป็นคูน้ำทางด้านทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศเหนือ แล้วนำดินส่วนที่ขุดถมให้กลายเป็นเนินดินบริเวณตรงกลางของคูน้ำ ในขณะที่ทางฝั่งทิศตะวันออกใช้เส้นทางเดินของแม่น้ำโขงเก่าเป็นคูน้ำ ดังนั้นเนินดินบริเวณธาตุพนมจึงลาดลงไปทางทิศตะวันออก เมื่อถมดินจนเป็นเนินแล้วก็ทำการกระทุ้งดินจนอัดแน่นแล้ววางรากฐานของพระธาตุอยู่บริเวณใจกลางของเนินดินด้วยอิฐ แล้วจึงทำการก่ออิฐขึ้นมาให้เป็นรูปทรงปราสาทอิฐในศาสนาพราหมณ์ฮินดู เมื่อก่ออิฐจนเป็นทรงปราสาทแล้วจึงทำการแกะสลักให้เป็นลวดลายในลำดับต่อมา ซึ่งยุคสมัยของการสร้างพระธาตุพนมนั้น

คณะกรรมการศิลปากรได้กำหนดอายุว่า สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 ตรงกับศิลปะขอมก่อนเมืองพระนคร และมีการปรับปรุง เพิ่มเติมต่อเนื่องทั้งศิลปะสมัยเมืองพระนคร ผสมผสานศิลปะทวารวดีอีสานและศิลปะจามหมี่เซิน - ดงเตื่อง

พระธาตุพนมเป็นปราสาทที่ร่วมสมัยกับศิลปะขอมต้นเมืองพระนคร ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 โดยศึกษาจากโครงสร้างทางศิลปกรรม การประดับลวดลาย และเทียบเคียงจากศิลปะรอบข้างอย่างพระธาตุอิงฮัง และพระธาตุโพน แขวงสหัสวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเดิมทีก็เคยเป็นปราสาทขอมมาก่อนเช่นกัน ซึ่งจากการศึกษาจากหลักฐานเหล่านี้พบว่า ศิลปะที่พระธาตุพนมในยุคแรกนั้น เป็นศิลปะที่มีการผสมผสานจากหลายสายด้วยกัน ทั้งศิลปะแบบขอมก่อนพระนคร (พุทธศตวรรษที่ 12-14) ต้นพระนคร (พุทธศตวรรษที่ 15) และจามแบบหมี่เซิน (A1 พุทธศตวรรษที่ 15) ผสมผสานกับศิลปะดั้งเดิมคือศิลปะทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-16) โดยศาสนาพราหมณ์ฮินดูและรูปแบบทางศิลปกรรมนั้นรับมาจากช่างทางฝั่งประเทศลาวที่อยู่อาศัยอยู่ตามลุ่มน้ำเซบั้งไฟ ซึ่งอาจจะเคลื่อนย้ายมาจากพระธาตุอิงฮังหรือฝั่งตรงข้ามกับพระธาตุพนมก็เป็นได้

จากข้อสังเกตที่พบและการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรม พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม พบว่า มีประเพณีความเชื่อดั้งเดิม ศาสนสถานโบราณวัตถุที่มีลักษณะศิลปกรรมเกี่ยวกับคติความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อทางศาสนา จำแนกได้ 5 ยุคสมัย ดังนี้

ตารางที่ 1 ลักษณะศิลปกรรมของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ชื่อสถานที่	ศิลปกรรมและความเชื่อดั้งเดิม	ศิลปกรรมทวารวดี	ศิลปกรรมขอม	ศิลปกรรมล้านช้าง	ศิลปกรรมจาม
วัดพระธาตุพนม	เสาอินทขิล	หลักหินเสมา	ลายประดับด้วยช็ือปลมลูกกรงและยักซ์แบก	พระธาตุพนม	ภาพจำหลักบุคคลชั้นสูงควมัวชีช้าง มีลูกกระพวน ตัวบุคคลเปลือยท่อนบน มวยผมไว้ที่ท้ายทอยและประดับด้วยปิ่นปักผมแหลม
	ประเพณีมัสการพระธาตุพนม	อัญมณี	ประดับด้วยเสากลมซ้อนอยู่ในเสาเหลี่ยม	ธาตุพระครูโพนสะเม็ก	ลายประดับเสาของผนังทางทิศเหนือ ที่ทำเป็นลายเครือไม้ขัดกันไปมาเป็นรูปใบไม้ ดอกไม้
	-	ลายประดับเสา	ประดับลายก้านดอก และลายดอกไม้ใบไม้ที่เสาประดับผนัง	-	การทำเสาประดับผนังเรียงกัน
	-	ขุมประติมากรรม	สิ่งประดับขุมประติมากรรม	-	-
	-	ภาพเทวดาหน้าบัน	-	-	-

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า เอเจียน แอมมอนิเย ได้สำรวจศาสนสถานพระธาตุพนม ซึ่งมีความสำคัญของศิลปกรรมที่มีความต่อเนื่องผสมผสานกันมาถึง 5 รูปแบบ ได้แก่ ศิลปกรรมตามประเพณีความเชื่อดั้งเดิม ศิลปกรรมทวารวดี ศิลปกรรมล้านช้าง และศิลปกรรมจาม

3. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคอาณานิคมในพื้นที่พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

จากการสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้องจัดการการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ออกบทเรียนกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคอาณานิคมในพื้นที่พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ดังนี้

1. สร้างความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และสร้างจิตสำนึกสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมตั้งแต่ผู้นำท้องถิ่นผู้นำชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่

2. สร้างวิสัยทัศน์ร่วมพันธกิจแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการโดยบูรณาการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงชุมชนลุ่มน้ำโขง

3. จัดความพร้อมทรัพยากรการท่องเที่ยวตั้งแต่ศูนย์ข้อมูลป้ายแนะนำสถานที่ที่พักริมทางจุดชมวิวกิจกรรมบริการอาหารเครื่องดื่มสาธารณูปโภคการสื่อสารห้องน้ำห้องส้วมการปฐมพยาบาลขั้นต้นวัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมการท่องเที่ยว

4. บุกเบิกปรับปรุงฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้นกว่าเดิม

5. ขยายความคิดและประชาสัมพันธ์แก่คนในพื้นที่บุคคลทั่วไปและก้าวสู่ความเป็นนานาชาติโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ เฟสบุ๊กและไลน์เข้าช่วย

6. มีหน่วยงานราชการที่ดูแลรับผิดชอบและสนับสนุนอย่างชัดเจนและต่อเนื่องทั้งในแง่งบประมาณงานวิชาการการฝึกอบรมการวิจัยและการพัฒนา

7. ความเห็นพ้องของทุกฝ่ายสร้างความร่วมมือการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนกับองค์การบริหารส่วนตำบล

อภิปรายผล

1. แหล่งท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคอาณานิคมในพื้นที่พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ได้ศึกษาข้อมูลที่ครอบคลุมด้านทรัพยากรธรรมชาติสภาพภูมิประเทศ ประเพณีและวัฒนธรรม ประชากร การเลี้ยงชีพ การค้า ศาสนสถาน จนถึงเรื่องราวทั่วไปในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ซึ่งการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำโขง มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ ตำนาน แหล่ง

โบราณคดี โบราณสถาน วิธีชีวิตดั้งเดิม ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งประเพณีและสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้อและเป็นปัจจัยเสริมต่อการท่องเที่ยวชุมชน จะต้องมีความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คุณค่าศิลปกรรมและ สถาปัตยกรรม การเตรียมความพร้อมในกิจกรรมเสริมให้สามารถดึงดูดความสนใจแก่บุคคลภายนอก หรือนักท่องเที่ยวเพราะการท่องเที่ยวลักษณะเช่นนี้เป็นการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ที่ผู้สนใจเข้ามาท่องเที่ยวที่นั่น มีความสนใจที่จะมาศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเกี่ยวประสบการณ์ แสวงหาความแปลกใหม่ศึกษาความแตกต่างด้านวัฒนธรรม และสัมผัสธรรมชาติ รวมถึงการสืบค้นเสาะหาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ซึ่งการได้บันทึกเก็บข้อมูลในการท่องเที่ยวได้กลายเป็นความรู้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structuralism) ของ คล็อด เลวี-สเตราส์ (Levi-Strauss, 1969) ที่มองว่าระบบความคิดของมนุษย์ซึ่งประกอบด้วย สมอ ประสาท จิตใจ และต่อมต่างๆ เป็นระบบธรรมชาติให้มา ทำงานได้เองโดยอัตโนมัติ และเป็นไปอย่างมีเหตุผลในรูปของตรรกศาสตร์ (Logic) จะเห็นความคิดของมนุษย์เป็นรูปธรรมได้ โดยทางระบบศิลปะความหลัง และความศักดิ์สิทธิ์ ระบบ ศาสนา ภาษา และระบบสัญลักษณ์ ทุกๆ ระบบศึกษากระบวนการคิดของคนในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในชุมชนร่วมกัน และในแต่ละวัฒนธรรมต่างก็มีเอกลักษณ์ที่เป็นของตนเอง ทำให้ผู้ที่สนใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้เข้าใจในวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงอย่างแท้จริง ซึ่งนับเป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับการวิจัยของศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และ เสรี วงษ์มณฑา (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน พบว่า จังหวัดน่านมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย อาทิ โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถานศิลปะการแสดง ขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ้าทอลายโบราณและเครื่องเงิน นอกจากนี้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องเข้ามามีส่วนสนับสนุน ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคอาณานิคมในพื้นที่พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีลักษณะศิลปกรรมที่มีเอกลักษณ์สัมพันธ์กับคตินิยม ความเชื่อดั้งเดิมท้องถิ่นที่ผสมผสานกับการนับถือผี และนับถือศาสนาพุทธ ส่งผลให้มีรูปแบบของประเพณีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่มีความหลากหลาย หลายตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ทวารวดี ขอม จาม และล้านช้าง ส่วนสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ยังขาดสื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ และชุมชนยังขาดองค์ความรู้ด้านรูปแบบศิลปกรรมของโบราณสถานในชุมชน ส่วนด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นผู้รับผิดชอบหลัก กิจกรรมส่วนใหญ่ปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐ ยังไม่มี

โปรแกรมเส้นทางการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และการเชื่อมโยงกับการเส้นทางเดินทางสำรวจศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ และภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น ดังนั้น จึงควรมีการสร้างความร่วมมือในชุมชนและการสนับสนุนจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่อันเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีคุณค่าของชุมชนไว้สืบไป สอดคล้องกับแนวคิดการมีพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านของสัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ (2540) ที่กล่าวว่าสิ่งสำคัญในกระบวนการพัฒนา ต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มคิด เริ่มวางแผน ร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการโดยคำนึงถึงผลประโยชน์และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลักมากกว่าการพึ่งพาจากภายนอก และการที่คนเข้ามามีส่วนร่วมกันจะต้องมีความสนใจ มีเป้าหมายร่วมกันทั้งในทางเศรษฐศาสตร์ สังคมและการเมือง โดยเริ่มต้นด้วยการปรึกษาหารือร่วมกันคิดตัดสินใจ ชี้ชัดปัญหา จัดลำดับความสำคัญ หาวิธีแก้ปัญหาเมื่อปฏิบัติและประเมินผลการดำเนินงาน สอดคล้องการวิจัยของอนุรักษ์ ประทุมชาติ และคณะ (2562) ที่ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบริเวณลุ่มน้ำโขง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ โดยชาวชุมชนต้องให้ความสำคัญและร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนต้องเสียสละและเห็นความสำคัญของทรัพยากร การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องได้รับการบรรจุในแผนพัฒนาจังหวัด และภาครัฐต้องให้การส่งเสริมทางด้านนโยบายและงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

3. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยุคอาณานิคมในพื้นที่พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดนครพนม ในการร่วมส่งเสริม สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการร่วมกันเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ยั่งยืน ควรมีการกำหนดกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ โดยการนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนจัดการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จ มาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ศึกษาเรียนรู้ เก็บเกี่ยวประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism) ของ อัลเฟร็ด โครเบอร์ (Kroeber, 1963) ที่เสนอแนวความคิดว่า วัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลาง ไปตามพื้นที่เท่าที่มันจะเป็นไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกันและยุคสมัยใกล้เคียงกัน การแพร่กระจายของวัฒนธรรมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางหลักภูมิศาสตร์ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม การคมนาคมขนส่งที่ดี เป็นปัจจัยเอื้อต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เช่น ถนนดีพาหนะสำหรับการโดยสารและการเดินทางในระยะทางไม่ไกลเกินไปนักแล้วแต่เป็นอัตราเร่งการแพร่กระจายที่ดีอันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่าง

ทั่วถึงด้วย และกิจกรรมการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา วิชยประเสริฐกุล (2545) ได้วิจัยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด ควรมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมหรือสร้างขึ้นใหม่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การดูแลสุขภาพความสะอาด รวมถึงการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นในอนาคต แนวทางการส่งเสริมด้านการตลาดการท่องเที่ยว ทั้งการประชาสัมพันธ์รวมถึงการจัดการด้านมาตรฐานราคาสินค้าและบริการ แนวทางเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ร่วมมือกัน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว แนวทางการจัดองค์การบริหารการท่องเที่ยวรวมทั้งการเสนอให้จัดตั้งกลุ่มเพื่อเกาะเกร็ด เพื่อเข้ามาบริหารจัดการการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดโดยตรง และเสนอออกมาเป็นเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวแบบใหม่ให้เกิดการกระจายนักท่องเที่ยว รวมถึงการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ในขณะที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และคุณค่าของเกาะเกร็ด ตามหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกนิตา ธนาโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง (2564) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มีแนวทางวิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากข้อมูลองค์ประกอบ (6As) ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว 2) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว 4) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว 5) โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป 6) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กนกนิตา ธนาโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง. (2564). รายงานการวิจัยแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2563). ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาลุ่มน้ำโขงปี พ.ศ.2564 -2573. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และจอห์น ดอร์. (2550). ความท้าทายทางสังคมในภูมิภาคแม่น้ำโขง. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัย สังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง.
- ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และเสรี วงษ์มณฑา. (2564). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน. วารสารสมาคมนักวิจัย. 26(1), 244-256.

สัมพันธ์ เศษะอิก และคณะ. (2540). *การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน*.

กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุพัตรา วิชยประเสริฐกุล. (2545). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด*

จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุกฤษ ประทุมชาติ และคณะ. (2562). รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบริเวณ

ลุ่มน้ำโขง จังหวัดอุบลราชธานี. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(5), 1460-1473.

เอเจียน แอมมอนิเย. (2539). *บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง พ.ศ.2438 = Voyage dans le*

Laos tome premier 1895. แปลโดย ทองสมุทรร โตเร และสมหมาย เปรมจิตต์.

เชียงใหม่ :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Kroeber, A. L. (1963). *An Anthropologist Looks at History*. Oakland, CA: University of California Press.

Levi-Strauss, C. (1969). *The Elementary Structures of Kinship*. Boston, MA Beacon Press.